

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглядається вплив економічних ризиків суб'єктів господарювання на діяльність суб'єктів аграрного виробництва та їх мінімізація за сучасних умов господарювання.

Ключові слова: банкрутство, фінансовий ризик, економічний ризик, аграрна галузь, продовольча безпека.

Постановка проблеми. Роль вітчизняного аграрного виробництва зростає як в національному, так і світовому масштабі. Внаслідок постійно зростаючого попиту на сільськогосподарську продукцію, неухильного скорочення ресурсів для її виробництва та підвищення світових цін аграрна галузь - одна із пріоритетних національної економіки. Перспективи розвитку галузі за сучасних умов виходять за рамки держави. З метою забезпечення продовольчої безпеки зростає роль міжнародної інтеграції в царині розроблення стратегії і тактики щодо нарощування обсягів конкурентноздатної продукції.

Суттєвий вплив на аграрне виробництво мають природно-кліматичні умови, які призводять до економічних ризиків, втрати аграріями економічних вигод та їх банкрутства. Тому перед аграріями стоїть проблема щодо мінімізації впливу економічних ризиків на фінансову діяльність господарювання, запобігання банкрутству. Теоретичне та практичне обґрунтування методичних підходів до сутності економічних ризиків, їх мінімізації - одна з передумов зростання прибутку суб'єктів аграрного виробництва.

Виробничим й економічним процесам аграрного виробництва притаманні зміни кон'юнктури, попиту та пропозиції ринкового середовища, політичні мотиви, відсутність прогресивних технологій, вплив природно-кліматичних чинників. Неповна та недостовірна інформація щодо цих чинників є передумовою щодо зростання економічних ризиків аграріїв.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних та практичних питань впливу економічних ризиків на діяльність аграріїв присвятили наукові праці О.Альгін, М. Дем'яненко, О. Гудзь, П.Грабовий, М. Малік, М.І. Кисіль, С.С.Осадець, П.Т.Р.Пікус, П.Саблук, П. Стецюк., Т.Шарова, О.Ширінська та інші.

Недостатнє дослідження проблем оцінки впливу економічних ризиків на виробничий процес і результати діяльності аграріїв за сучасних умов господарювання визначили актуальність теми дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є

проблеми методичної оцінки економічних ризиків аграріїв за ринкових умов господарювання з урахуванням специфічних і притаманних лише галузі особливостей процесу виробництва.

Виклад основного матеріалу досліджень. Джерелами економічних ризиків для сільськогосподарських підприємств виступають чинники, явища та процеси, які зумовлюють невизначеність результатів їх діяльності (рис 1). Найбільш характерні для аграріїв виробничі ризики, оскільки виробництво сільськогосподарської продукції залежить від природно-кліматичних умов. Негативний вплив на процес виробництва та результати діяльності аграріїв має погіршення екології, епізоотія для тваринництва. Виробничий цикл аграрного виробництва внаслідок його сезонності не може бути пришвидшений за рахунок інтенсифікації. Тимчасовий сезонний розрив між затратами виробництва та виходом продукції, зміна кон'юнктури пропозиції та попиту на сільськогосподарську продукцію призводить до нерівномірного надходження виручки від реалізації продукції впродовж року та зниження платоспроможності аграріїв. Фактична собівартість виробленої сільськогосподарської продукції визначається лише наприкінці року, що унеможлиблює прогнозування фінансових результатів суб'єктів господарювання [1].

Суттєвий вплив на мінімізацію економічних ризиків сільськогосподарських підприємств має нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. За обсягами валової продукції сільського господарства Черкащина займає провідні місця серед регіонів України і виробляє близько 7% загальнодержавного обсягу. У 2010 році обсяг виробництва валової продукції сільського господарства в усіх категоріях склав 7 млрд. грн. і в порівнянні з 2009 роком збільшився на 4,3 відсотка.

Черкащина є флагманом в Україні з виробництва валової сільськогосподарської продукції на душу населення - 5460 гривень, що в 2,5 разів більше, ніж по Україні (2192 грн.). В області з розрахунку на одного жителя

Рис. 1. Економічні ризики суб'єктів господарювання аграрного виробництва

Джерело: згруповано автором

виробляється більше 2 тонн зерна (по Україні - в межах 1 тонни), м'яса худоби та птиці в забійній вазі - 240 кг (по Україні - 41,6), молока - 370 кг (по Україні - 255), яєць - 570 шт. (по Україні - 335).

Майновий ризик, як складова економічного ризику, пов'язаний із заповідними збитками сільськогосподарським посівам, худобі, оборотним активам, основним засобам унаслідок стихійного лиха. Добровільне страхування майна суб'єктів господарювання аграрного виробництва негативно впливає на процес виробництва, призводить до зростання ризиків. Суттєвим недоліком добровільного майнового страхування аграріїв є ускладнення їх взаємовідносин з комерційними банками на ринку кредитних послуг. З метою дотримання принципу забезпечення банківського кредиту кредитна установа вимагає в заставу застраховане майно. Мінімізувати майнові ризики можливо шляхом прийняття закону про обов'язкове страхування майна суб'єктів господарювання аграрного виробництва [3].

Ціновий ризик - це ризик коливання цін як на вироблену сільськогосподарськими підприємствами продукцію, так і на товарно-матеріальні цінності, що необхідні для забезпечення безперервності процесу виробництва.

Мінімізувати цінові ризики можливо також шляхом запровадження державних закупівель

сільськогосподарської продукції. Така практика вже існувала і довела свою спроможність щодо впорядкування ринку сільськогосподарської продукції.

Технологічний ризик негативно впливає на ефективність аграрного виробництва. Використання морально і фізично застарілої сільськогосподарської техніки унеможливує застосування передових, прогресивних технологій виробництва, що знижує ефективність виробництва. Великою мірою це стосується дрібнотоварних сільськогосподарських товаровиробників. Заміна ними техніки та впровадження нових прогресивних технологій виробництва потребує значних інвестиційних вкладень, які в окремих випадках перевищують їх сукупну виручку від реалізації продукції, що є однією із передумов банкрутства та ліквідації дрібнотоварних суб'єктів господарювання аграрного виробництва.

Доступ суб'єктів господарювання всіх форм господарювання до дешевих кредитних ресурсів, зокрема пільгових кредитів з відшкодуванням відсотків за кредит за рахунок бюджетних коштів, є основною із передумов мінімізації технологічних ризиків. Унаслідок цього потребує подальшого розвитку операції з агролізингу, надання субсидій та субвенцій на покриття витрат сільськогосподарських товаровиробників, які працюють на землях гіршої якості.

Ризик партнерства свідчить про втрату або зміну партнерських відносин суб'єкта господарювання. Унаслідок цього довготривалі відносини суб'єкта господарювання з партнерами можуть перерватись і негативно вплинути на господарську діяльність підприємства. Ризик може нівелюватись укладенням довготривалих договорів оренди, купівлі-продажу тощо.

Юридичний ризик - ризик припинення діяльності або накладення штрафних санкцій на суб'єкт господарювання за недотримання ним законодавства або порушення укладених угод. Шляхи мінімізації ризику - отримання дозволів, ліцензій, перевірка основних договорів, що забезпечують фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання.

Вплив юридичних ризиків на процес аграрного виробництва наглядно простежується при кредитних взаємовідносинах аграріїв з комерційними банками. Кредитні відносини аграріїв з комерційними банками свідчать, що кредитні угоди за користуванням кредитами банки укладають за ставками, розмір яких перевищує сукупну рентабельність виробника. Така практика банківського кредитування унеможливує залучення в процес виробництва кредитів банку, що негативно впливає на результати діяльності суб'єктів господарювання. Внаслідок специфічних умов аграрного виробництва комерційні банки дрібнотоварних товаровиробників, розмір земельної площі в яких не перевищує тисячу гектарів, взагалі не розглядають як потенційних позичальників. Це примушує суб'єктів господарювання аграрного виробництва тимчасовий розрив між затратами виробництва та виходом продукції покривати за рахунок власних коштів, що не виправдано ні теоретично, ні практично. Крім того, аграрії-позичальники не володіють достовірною інформацією щодо рейтингу кредитної установи на ринку кредитних послуг. За сучасних умов різні джерела інформації щодо рейтингів банків суперечливі. Мінімізація економічних ризиків при взаємовідносинах комерційних банків з аграріями можлива завдяки посиленню дії кредитних бюро на ринку кредитних послуг. Національний банк України повинен прийняти на законодавчому рівні постанову щодо реєстрації всіх отриманих та виданих банківських кредитів в кредитних бюро. Внаслідок цього банківські установи будуть володіти інформацією щодо отриманих позичальниками кредитів у різних комерційних банках, що унеможливить надання в заставу одних і тих же об'єктів різним банківським установам.

Кадровий ризик характеризується недостатнім рівнем менеджменту та організації виробництва, відсутністю висококваліфікованого персоналу.

Крім того, суб'єкт господарювання ризикує втратити висококваліфікованих фахівців підприємства, що може вплинути на його діяльність.

Шляхи мінімізації кадрового ризику є укладення трудових угод з провідними спеціалістами аграрного виробництва, їх підготовка та перепідготовка у вищих навчальних закладах за рахунок коштів підприємства, що мінімізує плинність кадрів. Потрібно розширити мережу навчальних закладів з підготовки робочих професій для аграрного виробництва, здатних мінімізувати кадрові ризики.

Стратегічний ризик - ризик зміни державної політики підтримки та регулювання аграрного ринку шляхом законодавства, конкуренції, технології, споживацьких вподобань, сектора економіки, що може вплинути на їх прибутковість.

Мінімізація стратегічного ризику можлива за умов збереження нині чинного порядку оподаткування суб'єктів аграрного виробництва фіксованим сільськогосподарським податком, застосуванням спеціального режиму оподаткування податком на додану вартість, надання різного роду субсидій та субвенцій зокрема і на відшкодування відсотків за використання банківських кредитів. Це потребує державного захисту економічних інтересів сільських товаровиробників, їх системної підтримки з боку держави.

Екологічний ризик - ризик застосування до суб'єктів господарювання різного роду санкцій за забруднення навколишнього середовища. Забруднення середовища може знизити продуктивність і якість виробленої продукції рослинництва і тваринництва. Зниження цього ризику може відбуватись за рахунок дотримання технології виробництва, зростання обсягів виробництва органічної сільськогосподарської продукції.

Ризик продовольчої безпеки. За сучасних умов продовольча безпека є основою соціально-економічного розвитку, важливим елементом економічної і національної безпеки держави. Зауважимо, що лише в системі забезпечення продовольчої безпеки створюються умови і формуються механізми протидії економічним загрозам, розвитку відтворювальних процесів у сільському господарстві, як бази виробництва і підвищення рівня самозабезпечення регіонів продовольством. Це зумовлено тим, що в даний час продовольча безпека набула глобального характеру. Виходячи з кризової ситуації, що склалася в АПК зі всіма властивими ознаками загроз продовольчій безпеці, посилення залежності країни від імпорту продовольства, державними органами повинна постійно вестись робота щодо

забезпечення продовольчої безпеки. Проте, як свідчить практика, досі відсутня концепція розвитку національного аграрного виробництва на перспективу та обґрунтоване методичне й аналітичне забезпечення діяльності державних органів у царині продовольчої безпеки [2].

Висновок. Проведені дослідження свідчать, що за сучасних умов господарювання мінімізація економічних ризиків суб'єктів господарювання аграрного виробництва можлива як за рахунок технологічних, так і економічних чинників. Ефективність аграрного виробництва повинна базуватися на розробленій національній програмі розвитку галузі в основі якої програмно-цільовий підхід багаторівневого розвитку з орієнтацією на стійкий розвиток сільських територій та пріоритетних галузей аграрного виробництва, їх модернізацію, що забезпечить розвиток відтворювальних процесів аграрного виробництва, досягнення фінансової стійкості товаровиробників, регулювання ринків аграрної продукції, сировини і продовольства, державну підтримку і захист економічних інтересів сільських товаровиробників і забезпечення їх економічної безпеки.

Список літератури:

1. Бечко П.К. Теоретичні основи впливу економічних ризиків на діяльність суб'єктів аграрного виробництва [Електронний ресурс] // П.К. Бечко, А.О. Романова // Ефективна економіка. - 2012. - № 2.
2. Дем'яненко М.Я. Фінанси в період реформування агропромислового виробництва / М.Я. Дем'яненко, В.М.Алексійчук // К.:ІАЕ УААН, 2002. - С.419 - 427
3. Януль І.Є. Страхування як метод управління кредитним ризиком комерційного банку / І.Є.Януль // Вісн. Київського нац. ун -ту ім. Т.Г.Шевченка, Економіка. - 2006. - Вип. 81-82.- С. 58-60.

Аннотація

Оксана Митяй

ВЛИЯНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКИХ РИСКОВ НА ФИНАНСОВЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Рассматривается влияние экономических рисков субъектов ведения хозяйства на деятельность субъектов аграрного производств и их минимизация при современных условиях ведения хозяйства.

Ключевые слова: банкротство, финансовый риск, экономический риск, аграрная отрасль, продовольственная безопасность.

Summary

Oksana Mityay

INFLUENCE OF ECONOMIC RISKS IS ON FINANCIAL RESULTS OF ACTIVITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Influence of economic risks of subjects of menage is examined on activity of subjects agrarian productions and their minimization at the modern terms of menage.

Keywords: bankruptcy, financial risk, economic risk, agrarian industry, food safety.